

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования Республики Тыва
Администрация муниципального района «Кызылский кожуун»
Республика Тыва
Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
Баян-Колская средняя общеобразовательная школа
имени Долчанмаа Бай-Кара Шожульбеевны

РАССМОТРЕНА ШУМО гуманитарного цикла <u>Boif</u> /Бошкажык С.В. Протокол № 1 от «28» августа 2023г	СОГЛАСОВАНА зам. директора по УВР <u>Чанзынмаа</u> /Чанзынмаа С.К. Приказ № 47 от «29» августа 2023г	УТВЕРЖДЕНА И.о. директора <u>Токсун Ш.А.</u> Баян-Колская Долчанмаа Б-К. Ш. Приказ № 47 от «29» августа 2023г
--	--	--

Рабочая программа
учебного предмета «Родной (тувинский) язык»
для обучающихся 9 класса

Составитель: Ооржак Аржаана Николаевна
учитель родного(тувинского) языка и литературы

с. Баян-Кол, 2023

9 КЛАСС (68 шак)

Кирилде тема (1 шак)

Чугаасайзырадылгазы (1 шак)

1. Чоннуң культура болгаштөөгузунуоондылынгаилереттинипкелирининдугайында. Тыва улустуңчугааэтикеди.
2. Тыва улустунаасчогаалында, чечен чогаалындаболгаштөөгуталазы-биле сөзүглелдердедылдың национал-культурлугужур-утказысинниккенинтодарадыры. Тыва чугааэтикедининдурумнеринөөредилгениңажыл-чорудулгазынгаболгашамыдыралгачөптугажыглаары.
3. Чугаасайзырадылгазы: Тываныңтөөгулугболгашкультурлугчаңчылдарынкөргүскенчамдыксөстөрниңболгашчугааларның тывылгантөөгузунундугайындадыңнадыгбелеткээри.
1. Бөдуундомак. Тускайлаанкежигуннерлигдомактар. Нарын домак. Чагырышканболгашчагырышпааннарындамактар.
2. 7-8 класстаргаалган кол-кол мергежилдеринболгашчаңчылдарынсагыыры.
3. Чугаасайзырадылгазы: Кыска чечен чугааныңсөзүглели-биле ажылдаары. Ында кол теманытодаратпышаан, допчулайбижири.

Сөзүглелдугайындабилиглер (4 шак)

Чугаасайзырадылгазы (1 шак)

- 1.Сөзүглелдугайындабилиг. Сөзүглелдин кол демдектери (кезектерниң тема болгаштургузугталазы-биле чаңгысаайболуру, грамматика талазы-биле харылзаалы, утка талазы-биле чаңгысаайболуру, төнгенуткалы), темазы, кол утказы, микротемазы (кыскатемаларгачардынганы). Абзацтыңчугааның стиль-композициялыгузундузуболуру. Чугааның утка болгашхулээлгелериниңаайы-биле хевири: чурумал, тоожушкун, угаапбоданыышкын. Сөзүглелдинтургузуу, планы. Сөзүглелдетеманысайзырадырыныңаргалары.

Улугхемчээлдигсөзүглелдиэдетургузар кол хевирлери: план тургузары, тезис, допчулайбижири, аннотация.

2. Сөзүглелдиооңтемазының, утказының, тургузуунуаайы-биле сайгарары. Сөзүглелдедулгуурсөстөрнитыпбилириболгашоларныаайы-биле сөзүглелде кол бодалдыболгашооңтемазынтодарадыпбилири. Сөзүглелдинпланытургузары. Сөзүглелдиуткалыгкезектергечарып, дылыныңонзагайынсайгарары. Чугааныңсорулгазының, темазы азы кол бодалыныаайы-биле, кымгаадрестээнин, байдалынбарымдаалапсөзүглелдедылдың (чугааның) кандыгаргаларынажыглаанынсайгарары. Сөзүглелтургузарыныңнегелделеринсагып, аңгы-аңгыхевирлерниңсөзүглелдеринтургузары. Аасболгашбижимелчугааныңчижектеринунелеп, өскертири.
3. Чугаасайзырадылгазы: Дортболгашдоорачугаа, цитатарныажыглавышаан, «Өг – көшкунчоннарныңоран-савазы» дептемага сөзүглелтургузары.

Синтаксис болгаш пунктуация (3 шак)

1. Нарын синтаксистигконструкциялардугайындабилиг. Нарын синтаксистигконструкцияларныңкезектериниңчаңгыс аймак болгашчаңгыс аймак эвесболуру.
2. Сөзүглелденнарынсинтаксистигконструкцияларнытып, оларнысайгарыпбилири, аялгазыншынномчууру, чугаашын ажыглаары.

Дылдугайынданиитибилглер (4 шак)

Чугаасайзырадылгазы (1 шак)

1. Дылдыңниитилеламадыралынгаужур-утказы. Дылэртемиболгашоонбөлуктери. Эннептереңгейдылдар. Төрелдылдардугайындабилиг. Тыва дылдыңтөрелдылдары. Тыва дыл - туркдылдарныңбирээзи. Тыва дылдыңтуркдылдараразындатуружу. Тыва бижиктывылгансоонда, тывадылдыңхөгжулдези. Амгытывадыл. Тыва дылдыңсайзыралы. Амгытывадылдыңхевирлери: литературлугдыл, девискээрайы-биле диалектилер, бөдуунтывачугааболгашооңаяны, хоорайулузунунбөдуунчугаазы, мергежилсөстериңхевирлери, жаргоннар. Лингвистиканыңдылдугайындаэртемболуру.

Тыва дыл – Тыва Республиканыңкнрннедылдарыныңбирээзи. Тыва дылдыңтывачонгаажык-дузазы.

Тыва дылдыңшинчээчилери.

2. Дылдыңниитилеламадыралынгаужур-утказын, дылэртеминболгашоонбөлуктерин, тывадылдыңтөрелдылдарынбилири. Кижиниңамадыралындахарылзажырыныңчаңчыл-мергежилдериниңчугулазын, ниитилелболгашкурунеамадыралында, чааделегейдетывадылдыңужур-дузазынмедерепбилири. Тыва дылдыңболгашоонсайзыралының, өскедылдар-биле харылзааларыныңдугайында кол билиглернимедерепбилири. Амгытывадылдыңянзы-бнрнхевирлеринылгаары. Тыва дылдыңчаражын, байлаанмедерепбилири. Туркдылдарныңсайзыралыныңдугайында кол чуулдернитаныштырары.
3. Чугаасайзырадылгазы: Сөзүглелдиңкезектеринсагындырары. Диригамытаннар азы бойдусдугайындасөзүглелгеэдертигбижири.

Стилистика (6 шак)

Чугаасайзырадылгазы (1 шак)

1. Стилистика дугайындабилиг. Ном болгашчугаастильдери. Чугаалажыр стиль; эртем стили, публицистика стили, албан-херек стили, чечен чогаал стили. Стилдерниң кол демдектери. Стил талазы-биле нейтралдыгсөстөр, хевирлер, домактар. Эртем (уненел, аннотация, улус мурнунга чуве чугаалаарыилеткел, статья, рецензия), публицистика (улус мурнунга чуве чугаалаары, статья, интервью алыры азы аңаакиржири, орукдемдеглелдерикылыры), албан-херек (холнжнн, шынзылга, билдириишкин, резюме) стилдериниң, аасчугааның (чугаалаары, чугаалажыры, маргыжары) кол жанрлары. Синонимика - стилистиканың колөзээ. Лексиканың стиль синонимнери. Грамматиканың стиль синонимнери.

2. Чугааныңаянынбарымдаалап, ооңстилинтодарадыпбилири, стильдерниылгаары. Сөзуглелгесинонимнерничөптугажыглаары. Чугааныңаңгы-аңгыстильдер, жанрлар, хевирлерингебижимелчугааларнытургузары. Эш-өөрннннмурнунгаулугэвесдыңнадыг, илеткел, реферат-биле чнвечугаалаары; маргылдаалыгайтырыгларнышиитпирлээрингекиржири. Бодалдарын, сагыш-сеткилинилередирингесөстннужур-дузазын; сөскурлавырынбайыдарыныңэргежокчугулазынмедерепбилири. Харылзажылганыңсорулгазынгаболгашбайдалынгадннштнрсөстөрнболгашсөскааттыжышкыннарынчөпажыглаары. Бодунуңболгашсөскеулустуңчугаазындасөстөрничугааныңаянынга, байдалынгатаарыштыражыглаанынннелээри. Янзы-бурухевирниңсловарларынданхерекмедээнитып, шилип, янзы-буруажыл-чорудулгагашынажыглаары. Лексикология болгашфразеологияның кол илередираргаларын чечен чогаалдаболгашамыдыралдаажыглаанынхайгаараары.
3. Чугаасайзырадылгазы: Бердингенсөзуглел-биле холбавышаан, чогаадыгбжирири. Авторнуңбодалы-биле чөпшээрешкенин азы чөпшээрешпээнинчигеилередири. Ажыглаансөзуглелинден 2-3 цитатаныбодалынбадыткаары-биле ажыглаары.

Чугаакультуразы (5 шак)

1. Чугаакультуразыныңдугайындабилиг. Литературлугдыл, ооңнормалары. Фонетика болгаш орфоэпия (шынадалга) талазы-биле нормалар. Лексика талазы-биле нормалар. Грамматиктигнормалар. Сөстөрнниажыглаарының, орфография болгаш пунктуация талазы-биле нормалар. Аасболгашбижимелчугааның кол-кол негелделери. Тыва дылдыңсловарлары, оларныңтывалитературлугдылдыңнормаларыншингээдипалырынгаужур-дузазы.
2. Аасболгашбижимелчугаагалитературлугдылдыңнормаларынсагывышаан, ооң стиль аргаларынчөпажыглаары.

5-9 класстаргаөөренгенчүүлдернитүңнээри (4 шак)

1. Лексика, фонетика, грамматика (морфология биле синтаксис), шынбижилге.
2. Уктемаларталазы-биле өөрннгенчуулдернисистемажыдып, туңнээри.

**9-ку класстың тывадылкичээлдериниң календарь-тематиктиг планы. Өөредилге
планы-биле шупту-68 шак. Неделяда-2 шак.**

№	Кичээлдинтемазы	Шагы	Ай, хуну	
			План	Факт
1	8-ки класскаөөренгенчуулдерингекатаптаашкын	1		
Дылдугайынданиитибиллиглер				
2	Тыва дылдың чоннуң культуразыболгаштөөгузу-биле харылзаалыы	1		
3	Дылдың ниитилеламамыдыралынгаужур-дузазыболгашхулээлгелери	1		
4	Бижиктиң баштайгыхевирлери	1		
5	Орхон-енисейбижиктери	1		
6	Төвутболгаш эрги моолбижиктер, оларның тывадыл-биле холбаалыы	1		
7	Тыва дылдың баштайгышинчээчилери	1		
8	Тыва дылшинчилекчилери	1		
9	Тыва дылдың ажыглалының айы-биле хевирлери. Литературлугдыл	1		
10	Литературлугэвесдыл	1		
11	Тыва дылсоциалчеткилерде	1		
12	Дылдугайындакатаптаашкын	1		
13	Хыналда диктант. «УйгучокУлуг-Хем»	1		
14	Частырыглар-биле ажыл	1		
Өскекижиниң чугаазындамчыдараргалар				
15	Өскекижиниң чугаазындамчыдараргалар	1		
16	Дортчугааболгашавторнуң сөстери.Дортчугаалыгдомактаргабижикдемдектери	1		
17	Доорачугаа. Доорачугаалыгдомактаргабижикдемдектери	1		
18	Цитата аңаабижикдемдектери	1		

19	Дортчугаалыгдомактарболгашцитаталарның сөзуглелдертургузарынгаужур-дузазы.	1		
20	Өскекижиниң чугаазындамчыдараргаларгакатаптаашкын.	1		

Синтаксис болгаш пунктуация. Чагырышпааннарындамак

21	Нарын домакдугайындабилиг. Нарын домактың бедуундомактанылгалы	1		
22	Нарын домактарның бөлуктери	1		
23	Нарын домактың кезектериниң аразындахолбажырагалары	1		
24	Чагырышпааннарындамакдугайындабилиг. Чагырышпааннарындамактарның кезектериниң холбажырагалары	1		
25	Унаяныболгашкаттыштырарэвилелдердузазы-биле холбашканчагырышпааннарындамактар	1		
26	Удурланыштырарэвилелдер-биле холбашканчагырышпааннарындамак	1		
27	Аңгылаштырарэвилелдердузазы-биле холбашканчагырышпааннарындамак	1		
28	Чагырышпааннарындамаккакатаптаашкын	1		
29	Хыналда диктант. Тудугда	1		
30	Частырыглар-биле ажыл	1		

Чагырышканнарындамак

31	Чагырышканнарындамакдугайындабилиг. Чагырышканнарындамактатайылбырдомактың туружу.	1		
32	Чагырышканнарындамакта кол болгаштайылбырдомактарның холбажырагалары	1		
33	Уениң тайылбырдомаа. Уениң тайылбырдомааның кол домаккаттыжараргалары	1		
34	Немелдениң тайылбырдомаа. Немелдениң тайылбырдомаангабижикдемдектери	1		
35	Тодарадылганың тайылбырдомаа	1		
36	Даарбайдалдың тайылбырдомаа	1		
37	Чөрүлдээниң тайылбырдомаа	1		
38	Сорулганың тайылбырдомаа	1		
39	Чылдагаанның тайылбырдомаа	1		
40	Деңнелгениң тайылбырдомаа	1		
41	Туруштуң тайылбырдомаа	1		

42	Кылдыныгаргазының тайылбырдомаа	1		
43	Чагырышканнарындомақтың синтаксистигсайгарылгазы	1		
44	Чагырышканнарындомаккакатаптаашкын	1		
45	Хыналдаедертиг	1		
46	Частырыглар-биле ажыл	1		
47	Хөйкезектерлигчагырышпаанболгашчагырышканнарындомактар	1		
48	Нарын синтаксистигконструкциялар	1		
49	Нарын домактаргабижикдемдектери	1		
50	Синтаксис болгашпунктуациягакатаптаашкын	1		
Чугаачорудулгазыболгашчугаакультуразы				
51	Сөзуглелдугайындабилиг, ооң кол демдектери	1		
52	Сөзнглелдің кол темазы, кол бодалы	1		
53	Сөзнглелдің уткалыгкезектери. Сөзнглелдің кезектериниң аразындахарылзаалы	1		
54	Абзац дугайындабилиг	1		
55	Сөзуглелдің планы. Тезис. Аннотация. Конспект	1		
Стилистика болгашчугаакультуразы				
56	Стилистика дугайындабилиг	1		
57	Стиль талазы-биле нейтралдыгсөстөр, хевирлер, домактар	1		
58	Ном стили, ооң янзылары	1		
59	Албан-херекстилининиң жанрлары	1		
60	Публицистика стилиниң жанрлары. Солунга статья, интервью, репортаж, орукдемдеглелдери	1		
61	Чугаастилининиң жанрлары	1		
62	Чечен чогаалстили.Чеченчогаалдылыболгашооң онзагайы	1		
63	Лексиканың стиль синонимнер	1		
64	Грамматиканың стиль синонимнери	1		
65	Диалог. Монолог. Полилог	1		

66	Литературлугдылболгашооң нормаларының дугайындабилиг	1		
67	Фонетика болгаш орфоэпия талазы-биле нормалар.Лексикаталазы-биле нормалар	1		
68	Грамматиктигнормалар.Орфографияболгаш пунктуация талазы-биле нормалар. Сөзуглел-биле ажылдың хевирлери.	1		